

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ İLE ZORBA VE KURBAN ÇOCUK DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONS BETWEEN SOCIAL SKILLS LEVEL AND BEHAVIORAL BULLY, OVERBEARING IN PRESCHOOL CHILDREN

Gözde İLERİ*

Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN**

Öz

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile zorba ve kurban çocuk davranışlarını belirlemek, sosyal beceri düzeyleri ile zorba ve kurban çocuk davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Ağrı ili, Patnos ilçesinde bulunan resmi ilköğretim sınıflarına devam eden 5-6 yaş grubu 50 çocuk ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla; çocuklar ve aileleri ile ilgili gerekli bilgilere ulaşabilmek için, "Çocuklar için Kişisel Bilgi Formu"; çocukların sosyal beceri düzeylerini belirleyebilmek için "OSBEP-Öğretmen Formu" ve çocukların zorba ve kurban çocuk davranışlarının belirlenebilmesi için ise; "Zorba ve kurban çocuk davranışları ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 20 paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklem için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; sosyal beceriler ile zorba ve kurban çocuk davranışları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Sosyal Beceri, Akran Zorbalığı.

Abstract

This study was carried out to determine the social skill levels of pre-school children and the behaviors of bullying and sacrifice children, and to determine the relationship between social skill levels and bullying and victim child behaviors. In this context, the research was carried out with 50 children aged 5-6 years who were attending the official primary school classrooms in Patnos district of Ağrı province during the 2017-2018 academic year. In order to collect data, "Personal Information Form for Children and their families"; In order to determine the social skill levels of children, "OSBEP-Teacher Form"; to determine the children's bullying and victim child behaviors, "Bully and victim child behavior scale" was used. The data were analyzed in SPSS 20 package program by independent samples t-test and Analysis Of Variance (ANOVA) according to the number of independent variables. According to the results of the study; there was a significant negative correlation between social skills and bullying and victimized child behaviors.

Keywords: Preschool, Social Skills, Peer Bullying.

1.GİRİŞ

Sosyal beceriler insanlar arası iletişimi kolaylaştırır ve bireylerin hayatında önemli bir yere sahiptir(Yener, 2014, 1).

Sosyal beceriler, kişinin sosyal gereksinimlerini gerçekleştirebilmek için başvurduğu, amaca götüren özel yollardır (Gültekin Akduman, Günindi ve Türkoğlu, 2015, 674). Erbay(2008, 12)'a göre sosyal beceriler, sosyal olarak kabul gören, yetersizliği olumsuz sonuçlara sebep olan, gözlenebilen, öğrenilen davranışlardır.

Sosyal becerilere ilişkin alan yazınına bakıldığında, sosyal davranışlar bağlanma stili, sosyal yeterlilik, cinsiyet ve anne-babanın çocuklarıyla ilişkileri gibi çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilmiştir(Kapıkıran, 2006, 26).

İnsan psikolojisinde varlığı evrensel olarak kabul edilen dürtülerden biri cinsellik, diğeri ise saldırganlık ve saldırganlığın sonucu olan şiddettir (Gökler, 2009, 512). Akran zorbalığı psikososyal gelişimi olumsuz yönde etkileyen ve maruz kalanlar üzerinde etkisi süren sosyal bir sorundur.

Bir çalışmada, okul öncesi dönemdeki çocukların %28'inin düşük düzeyde, %58'inin orta düzeyde, %14'ünün ise yüksek düzeyde saldırgan davranışlar gösterdiği vurgulanmakta ve fiziksel saldırganlık davranışı ile ilgili problemlerin okul öncesi dönemde görülmeye başlandığı belirtilmektedir(Tremblay ve ark., 2004, 43).

Son yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde zorbalık, çocukların gelişiminin sağlıklı ilerlemesine yönelik önemli bir tehdit olarak görülmektedir(Gökler, 2009, 515). Sosyal beceriler açısından akran

*Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, gzdeileri@gmail.com

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, gulumsergultekin@yahoo.com

ilişkilerinin önemi büyüktür; çocuklar sosyal becerilerini akran ilişkileri sırasında kazanma ve ya pekiştirme fırsatı elde ederler(Kapıkıran, İvrendi, ve Adak, 2006, 20).

Olweus(2009), bir eylemin zorbalık olarak tanımlanabilmesi için gerekli olan üç temel ölçütten bahsetmektedir;

1. Kasıtlı olarak zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olması,
2. Süreklilik özelliği taşıması, bir başka deyişle zorbanın bu tür eylemleri bir kez değil devamlı olarak yapması,
3. Zorba ve kurban arasında fiziksel ya da psikolojik güç dengesizliğinin olması; zorbaca eyleme uğrayan kurbanın, zorbaya karşı kendisini çaresiz ve savunamayacak durumda hissetmesi gerekir.

Dünya çapında zorbalık ve kurbanlık olaylarının yaygınlığına ilişkin yapılan taramalarda ulaşılan oranlar şu şekilde özetlenmektedir: Kurban öğrenci oranları; Avustralya'da %30 - 50; İtalya'da %28 - 40; İngiltere'de %04 - 36; Yunanistan'da %15 - 30; Portekiz'de %20 - 22; Kanada'da %21; ABD'de %10; Norveç'te %10'dur. Zorba öğrenci oranları ise; İngiltere'de %20; İtalya'da %15 - 20; Yunanistan'da %6; Kanada'da %12; ABD'de %13; Norveç'te %7; Türkiye'de ise % 11 ile % 50 arasında değişmektedir(Gökler, 2009, 515)

Sosyal beceriler açısından ayrı bir öneme sahip olan akran ilişkilerinin çocuğun yaşı ilerledikçe boyutu değişmekte ve önemi artmaktadır(Yaşar Ekici, 2013, 182). Okul yıllarında zorbaca eylemleri alışkanlık haline getiren çocukların bu özellikleri, onların yetişkinlik yaşamlarını nasıl olumsuz bir şekilde etkiliyorsa, benzeri bir şekilde kurban çocukların okul yıllarında maruz kaldıkları zorbalık sonucu geliştirdikleri depresyon ve düşük özsaygı da kurbanların yetişkinliklerini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve diğer kişiler ile olumlu ilişkiler kurma ve geliştirme becerilerini yetersiz hale getirmektedir (Batsche ve Knoff, 1994; Hazler, Hoover ve Oliver, 1992; Olweus, 1993).

Akran şiddetine maruz kalan çocuklar akran iletişimde farklı davranışlar sergilemektedir; bazı çocuklar çekingen, korkulu-kaygılı olabilirken, bazıları da saldırganlık gibi olumsuz davranışlar sergileyebilir (Ogelman, 2011, 8).

Akran zorbalığının hem zorbalar hem de kurbanlar üzerinde kısa ve uzun süreli olmak üzere bir çok olumsuz etkisi belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, her iki grupta da çok çeşitli fiziksel, duygusal, davranışsal ve akademik uyum sorunları görülebilmektedir (Doğan, 2010, 152)

Zorbalık, kişisel kontrolün arttırılmasına, öfke kontrolüne, sosyal beceri gelişimine, empati gelişimine, uygun sorun çözme becerilerinin ve stratejilerinin öğretilmesine kadar pek çok faktörle ilişkili, çok boyutlu bir problem olarak incelenmelidir (Gökler, 2009, 533). Bu yüzden araştırmada okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile zorba ve kurban çocuk davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmıştır.

2.YÖNTEM

2.1.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ağrı İli Patnos İlçesinde okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş aralığındaki 50 çocuk oluşturmaktadır.

Tablo 1: Çalışma Grubuna Dahil Edilen Çocuklar ve Annelerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler	Grup	f	%
Cinsiyet	Kız	20	40,0
	Erkek	30	60,0
Anne Yaş	24-29 yaş	23	46,0
	30-34 yaş	19	38,0
	35-39 yaş	8	16,0
Anne Öğrenim Durumu	Okur-yazar değil	5	10,0
	İlkokul	35	70,0
	Ortaokul	5	10,0
	Lisans	5	10,0
Aile Yapısı	Geniş Aile	27	54,0
	Çekirdek Aile	23	46,0
	Toplam	50	100,0

Tablo1'e göre araştırmaya katılan çocukların % 40'ı (N:20) kız, % 60'ı (N:30) erkektir. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin % 46'sı (N:23) 24-29 yaş, % 38'i (N:19) 30-34 yaş ve % 16'sı (N:8) 35-39 yaşır. Çocukların annelerinin öğrenim durumuna bakıldığında % 10'u (N:5) okur-yazar değil, %70'i (N:35) ilkokul mezunu, % 10'u (N:5) ortaokul mezunu ve % 10'u (N:5) lisans mezunu olarak belirlenmiştir. Çocukların aile yapısına bakıldığında %54'ünün (N:27) geniş aile, % 46'sının (N:23) çekirdek aile olduğu saptanmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

2.2.1. Çocuklar İçin Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne yaşı, anne öğrenim durumu, aile yapısı olmak üzere 5 maddeden oluşmaktadır.

2.2.2. Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği-OSBED Öğretmen Formu

OSBED başlangıç becerileri (12 madde), akademik destek becerileri (11 madde), arkadaşlık becerileri (13 madde) ve duygularını yönetme becerileri (12 madde) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmakta ve öğretmenlerim çocuklar ile ilgili gözlemlerini verilen ifadelerle uygun olarak kaydetmeleri istenmektedir.

OSBED 3-6 yaş grubu 3324 çocuğun öğretmen formundan elde edilen alfa katsayıları 3 yaş grubu için .88 ile .96; 4 yaş grubu için .90 ile .97; 5 yaş grubu için .88 ile .96; norm örneklemin tümü için ise alfa katsayısı .96 olarak belirlenmiştir. Çocukların sosyal gelişim becerileri, ölçek tam puan ve alt boyuttan alınan toplam puanların yer aldığı yüzdelik norm dilimlerine göre yorumlanmaktadır. Beş yaş grubu çocuklar için OSBED yüzdelik dilimleri ve puan aralıkları aşağıda verilmiştir (Ömeroğlu, vd., 2014).

Tablo 2: Beş Yaş Çocukları İçin OSBED Yüzdelik Dilimleri ve Puan Aralıkları

Yüzdelik Dilimi	PuanAralığı				
	Başlangıç Becerileri	Akademik Destek Becerileri	Arkadaşlık Becerileri	Duygularını Yönetme Becerileri	Toplam
≥ 75	55-	54-	60-	48-	211-
50≤ X< 75	51-54	50-53	55-59	43-47	195-210
25≤ X <50	46-50	45-49	50-54	37-42	179-194
X < 25	0-45	0-44	0-49	0-36	0-178

Tablo 2'de görüldüğü gibi, çocukların aldıkları puanlar değerlendirilerek norm grubuna göre hangi gelişim aralığında olduğuna karar verilmektedir. Çocuğun becerileri %25'ten düşük (0-45 puan) ise yaşlarına göre sosyal becerilerinin oldukça geri olduğu, %25'ten yüksek ve %50'den düşük (46-50 puan) ise yaşlarına göre gelişiminin daha yavaş olduğu ve izlenmesi gerektiği, %50'den yüksek ve %75'ten düşük (51-54 puan) ise yaşlarına göre gelişimi bir miktar yavaş olup eğitim fırsatları sağlanması gerektiği, %75 ve üzeri (55 ve üzeri puan) ise çocuğun sosyal becerilerinin beklenen seviyede ve yeterli olduğu düşünülmektedir.

2.2.3. Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu

Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması Özyürek ve Kurnaz (2019) tarafından yapılmıştır. "Zorba-Çocuk Davranışları", "Kurban-Çocuk Davranışları" ve "Pasif Zorba-Çocuk Davranışları" olmak üzere üç alt boyuttan ve 32 maddeden oluşmaktadır. KR-20 iç tutarlılık katsayısı Zorba-Çocuk Davranışları alt boyutu için 0,86, Kurban Çocuk Davranışları alt boyutu için 0,88 ve Pasif-Zorba Çocuk alt boyutu için ise 0,71 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin, okul öncesi ve ilkokul döneminde zorba, kurban ve pasif zorba çocukların saptanmasında geçerli ve güvenilir veriler sunabileceği sonucuna varılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler çalışma grubuna dahil edilen çocukların öğretmenleri tarafından "Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği(OSBED)-Öğretmen Formu" ve "Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları Değerlendirme Formu" doldurularak toplanmıştır.

Bu araştırmada, elde edilen veriler SPSS 20 paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklem için T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmada çalışma grubuna dahil edilen 50 çocuğun okul öncesi öğretmeni ile görüşülerek formlar doldurulmuş, analizler yapılmış ve bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre “Sosyal Beceri Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Çocuk Cinsiyeti	Çocukların Sosyal Beceri Puanları										
	Başlangıç Becerileri			Akademik Destek Becerileri		Arkadaşlık Becerileri		Duyguları Yönetme Becerileri		TOPLAM	
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Kız	20	43,30	10,28	45,20	8,06	48,20	7,93	41,20	7,46	176,40	26,94
Erkek	30	42,90	9,60	42,77	9,25	46,03	10,75	35,60	8,38	165,63	32,01
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p	t	p
		0,140	0,889	0,662	0,343	0,426	0,445	0,294	0,020**	0,677	0,222

**p<0,01

Tablo 3 incelendiğinde çocukların sosyal beceri alt boyutlarından duyguları yönetme becerileri alt boyutu (t:0,020, p<0,01) çocukların cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Kız çocukların sosyal beceri alt boyutlarından başlangıç becerileri (X:43,30), akademik destek becerileri (X:45,29), arkadaşlık becerileri (X:48,20), duyguları yönetme becerileri (X:41,20) ve toplam puan ortalamalarının (X:176,40) erkek çocuklardan fazla olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4: Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre “Sosyal Beceri Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne Yaşı	Çocukların Sosyal Beceri Puanları										
	Başlangıç Becerileri			Akademik Destek Becerileri		Arkadaşlık Becerileri		Duyguları Yönetme Becerileri		TOPLAM	
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
24-29 yaş	23	41,74	10,39	43,91	9,38	47,78	10,80	38,65	7,63	170,35	31,07
30-34 yaş	19	47,05	8,71	46,05	8,45	48,89	8,78	38,16	8,93	178,05	30,81
35-39 yaş	8	37,38	6,98	37,75	5,07	39,63	4,34	34,75	9,72	149,50	16,81
Toplam	50	43,06	9,78	43,74	8,79	46,90	9,69	37,84	8,42	169,97	30,27
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	2	3,460	0,040*	2,691	0,078	2,969	0,061	0,650	0,527	2,679	0,079
Gruplarıçi	47										
Toplam	49										

*p<0,05

Tablo 4'e göre çocukların sosyal beceri alt boyutlarından başlangıç becerileri alt boyutunda çocukların annelerinin yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Çocuklardan 30-34 yaş arası anneye sahip çocukların sosyal beceri alt boyutlarından başlangıç becerileri (X:47,05), akademik destek becerileri (X:46,05), arkadaşlık becerileri (X:48,89) ve toplam (X:178,05) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklardan fazla olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Aile Yapısına Göre “Sosyal Beceri Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Aile Yapısı	Çocukların Sosyal Beceri Puanları										
	Başlangıç Becerileri			Akademik Destek Becerileri		Arkadaşlık Becerileri		Duyguları Yönetme Becerileri		TOPLAM	
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Geniş Aile	27	40,96	9,53	40,70	9,12	43,74	10,39	37,59	9,87	163,00	34,12
Çekirdek Aile	23	45,52	9,69	47,30	7,01	50,61	7,42	38,13	6,51	178,09	23,16
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p	t	p
		-1,673	0,102	-2,828	0,006**	-2,644	0,009**	-0,223	0,825	-1,796	0,071

**p<0,01

Tablo 5'e göre çocukların sosyal beceri alt boyutlarından arkadaşlık becerileri boyutu (t:0,009, p<0,01) çocukların aile yapısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır.

Çocuklardan geniş aileye sahip olan çocukların sosyal beceri alt boyutlarından başlangıç becerileri (X:40,96), akademik destek becerileri (X:40,70), arkadaşlık becerileri (X:43,74), duyguları yönetme becerileri (X:37,59) ve toplam (X:163,00) puan ortalamalarının çekirdek aileye sahip çocukların puan ortalamalarından düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6: Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre “Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu”ndan Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları						Zorba	Toplam Puan	
	Zorba Çocuk		Kurban Çocuk		Pasif Çocuk				
Anne yaşı	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
24-29 yaş	23	3,26	3,32	3,09	3,02	1,65	1,22	7,91	4,17
30-34 yaş	19	3,05	4,40	1,79	2,91	1,16	1,34	5,95	5,69
35-39 yaş	8	4,38	3,70	6,13	4,39	2,75	1,28	13,13	3,13
Toplam		3,36	3,77	3,08	4,48	1,64	1,36	8,00	5,20
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	2	0,351	0,706	5,077	0,010**	4,343	0,019	6,588	0,003**
Gruplarıçi	47								
Toplam	49								

**p<0,01

Tablo 6 incelendiğinde 35-39 yaş arası anneye sahip çocukların zorba ve kurban çocuk davranışları alt boyutlarından zorba çocuk (X:4,38), kurban çocuk (X:6,13), pasif zorba çocuk (X:2,75) ve toplam (X:13,13) puan ortalamaları diğer gruptaki çocuklardan yüksektir. Çocukların zorba ve kurban çocuk davranışları alt boyutlarından kurban çocuk boyutu ($F_{(2-47)}:0,010$, $p<0,01$) ve toplam puanlarında ($F_{(2-47)}:0,003$, $p<0,01$) annelerinin yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır.

Tablo 7: Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Aile Yapısına Göre “Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu”ndan Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Aile Yapısı	Zorba ve Kurban Çocuk Davranışları						Pasif Zorba Çocuk		Toplam Puan	
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Geniş aile	27	4,11	3,74	3,52	3,32	2,04	1,40	9,52	4,73	
Çekirdek aile	23	2,48	3,69	2,57	3,67	1,17	1,19	6,22	5,25	
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p	
		1,547	0,128	0,963	0,340	2,323	0,024*	2,336	0,024*	

*p<0,05

Tablo 7'ye göre çocukların zorba ve kurban çocuk davranışları alt boyutlarından pasif zorba çocuk alt boyutu ($t:0,024$, $p<0,05$) ve toplam puanlarında ($t:0,024$, $p<0,05$) çocukların aile yapısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Çocuklardan geniş aileye sahip olan çocukların zorba ve kurban çocuk davranışları alt boyutlarından zorba çocuk (X:4,11), kurban çocuk (X:3,52), pasif zorba çocuk (X:2,04) ve toplam (X:9,52) puan ortalamaları çekirdek aileye sahip olan çocuklardan yüksektir.

Tablo 8: Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formundan Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	Çocukların Sosyal Beceri Puanları					TOPLAM
	Başlangıç Becerileri	Akademik Destek Becerileri	Arkadaşlık Becerileri	Duyguları Yönetme Becerileri		
Kurban Çocuk	r	-0,574	-0,148	-0,146	0,242	-0,193
	p	0,000**	0,306	0,312	0,090	0,180
	N	50	50	50	50	50
Zorba Çocuk	r	-0,117	-0,458	-0,601	-0,690	-0,550
	p	0,419	0,001**	0,000**	0,000**	0,000**

	N	50	50	50	50	50
Pasif Zorba	r	-0,189	-0,320	-0,372	-0,379	-0,383
Çocuk	p	0,188	0,023*	0,008**	0,007**	0,006**
	N	50	50	50	50	50
Toplam	r	-0,519	-0,513	-0,629	-0,447	-0,631
	p	0,000**	0,000**	0,000**	0,001**	0,000**
	N	50	50	50	50	50

*p<0,05

**p<0,01

Tablo 8 incelendiğinde çocukların sosyal becerileri ile zorba ve kurban çocuk davranışları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre çalışma grubuna dahil edilen çocukların duyguları yönetme becerilerinin çocukların cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Geleneksel toplum yapısı sonucu kız ve erkeklerden beklenen davranışların etkisiyle kız çocukların sosyal beceri düzeylerinin erkek çocuklara göre daha fazla olduğu söylenebilir. Araştırma sonucuna paralel olarak okul öncesi dönem çocukların sosyal becerileri hakkında yapılan araştırma sonuçları da çocukların sosyal davranışlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiğini ve kızların daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Murphy vd., 1999; Walker vd., 2001; Bacanlı ve Erdoğan, 2003; Jamyang-Tshering, 2004; Elibol-Gültekin, 2008).

Çocuklardan 30-34 yaş arası anneye sahip çocukların sosyal beceri düzeylerinin diğer gruptaki çocuklardan fazla olduğu belirlenmiştir. Mavi Dervişoğlu(2007, 1)'da annelerin yaşları büyüdükçe sosyal becerilerinin arttığı, annelerin yaşları küçüldükçe sosyal becerilerinin azaldığını belirtmektedir. İlerleyen yaş ile birlikte artan bilgi ve deneyim ile annelerin çocuklarına sosyal beceri gelişiminde daha çok destek oldukları söylenebilir.

Çocuğun, "Öğrenilmiş davranış" olarak tanımlanan sosyal beceri gelişimini etkileyen faktörlerin başında, öğrenme sürecinde çocuğun ilk etkileşime geçtiği çevre olan aile gelmektedir(Boz, Uludağ ve Tokuç, 2018, 139). Çalışma grubuna dahil edilen çocuklardan geniş aileye sahip olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin çekirdek aileye sahip çocukların sosyal beceri düzeylerinden düşük olduğu belirlenmiştir. Yapılan benzer araştırmalarda da aile yapısının çocukların sosyal beceri düzeylerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır(Ellis, 1988; Raver, 1997; Elliot, 1989; Kapıkıran vd, 2006).

35-39 yaş arası anneye sahip çocukların zorba ve kurban çocuk davranışlarının diğer gruptaki çocuklardan fazla olduğu görülmektedir. Artan yaş ile birlikte annede oluşan psikolojik ve fizyolojik yorgunluk sonucu ailede şiddete eğilimin artacağı ve çocukların şiddet ile tanışması sonucu zorba ve kurban çocuk davranışlarında artış olabilmektedir. Annelerin yaşları ne olursa olsun, içinde buldukları çevre, sahip oldukları meslek ve eşler arası uyum gibi sosyal faktörlerin çocuğun davranışların gelişmesinde daha etkili olduğu söylenebilir. Annelerin bireysel özelliklerinin yanı sıra çocuklarına karşı tutumları, aile içi eğitim şekilleri çocuğun sosyal gelişimini etkilemektedir(Hoffman, 1975; Rhodes, 2003).

Çocuklardan geniş aileye sahip olan çocukların zorba ve kurban çocuk davranışları puan ortalamaları çekirdek aileye sahip olan çocuklardan yüksektir. Gültekin, Akduman, Günindi ve Türkoğlu(2015, 679)'nun araştırma bulgularına göre de puan ortalamaları incelendiğinde; geniş ailedeki çocukların problem davranış düzeylerinin çekirdek ailedeki çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre çocukların sosyal becerileri ile zorba ve kurban çocuk davranışları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir. Sosyal beceriler arttıkça zorba ve kurban çocuk davranışları azalmakta, sosyal beceriler azaldıkça zorba ve kurban çocuk davranışları artmaktadır. Sosyal beceri düzeyi ve saldırgan davranışlar ile ilgili yapılan araştırmalar da sosyal beceri düzeyinin artması ile saldırganlığın azaldığı sonucuna ulaşmıştır (Nansel, Overpeck, Pilla, Ruan, Simon-Morton, ve Scheidt, 2001; Teglasi ve Rothman, 2001; Polenski, 2001; Lindsey, 2002)

Okul öncesi dönemin çocukların tüm gelişim alanları açısından taşıdığı önem açıktır. Sosyal öğrenme ve akran aracılığı ile eğitimin önemli yer edindiği bu dönemde sosyal beceriler kazanılırken, çocukların akranları ile kurduğu iletişim sırasında olumsuz tecrübeler edinmesi olası görülmektedir(Ünalmuş ve Şahin, 2012; Erten, 2012). Sosyal beceri gelişiminde eksiklik olan bir çocuğun zorba ve ya kurban adayı olduğu söylenebilir.

5.ÖNERİLER

Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile zorba ve kurban çocuk davranışlarının incelendiği bu araştırma sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir;

- ✓ Araştırmadaki çalışma grubunun yaş özellikleri değiştirilerek başka bir araştırma uygulanabilir.
- ✓ Araştırma geleneksel toplum yapısına sahip bir bölgede yapılmıştır. Farklı toplum yapılarına sahip bölgelerde başka bir araştırma yapılabilir.
- ✓ Farklı bir araştırma planlanarak zorba ve kurban çocuklar için ayrı değerlendirmeler yapılabilir.
- ✓ Ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin de dikkate alındığı kapsamlı bir araştırma yapılabilir.
- ✓ Aileler sosyal beceri gelişimi ve akran şiddeti konularında aile eğitimleri, aile katılım çalışmaları ve çeşitli programlar ile bilgilendirilebilir.
- ✓ Ailelerin akran şiddetine karşı nasıl önlemler alacakları konusunda eğitimler düzenlenebilir.
- ✓ Zorba ve kurban çocuklara yaklaşım konulu aile eğitimleri planlanabilir.

KAYNAKÇA

- Avcioğlu, H. (2005). *Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bacanlı, H. & Erdoğan, F. (2003). Matson Çocuklarda Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği'nin (MESSY) Türkçe'ye Uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 3, s. 351-379.
- Boz, M., Uludağ, G. & Tokuç, H. (2018). Aile Katımlı Sosyal Beceri Oyunlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 1, s. 137-158.
- Chen, X., Yunfeng, H., Lei C. & Hongyun, L. (2005). The Peer Groups As A Context: Moderating Effects On Relations Between Maternal Parenting And Social And School Adjustment in Chinese Children. *Child Development*, S. 2, s. 417-434.
- Elibol-Gültekin, S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erbay, E. (2008). *Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, S. 2, s. 511-537.
- Gültekin Akduman, G., Günindi, Y. & Türkoğlu, D. (2015). Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.37, s.673-683.
- Jamyang-Tshering, K. (2004). *Social competence in preschoolers: an evaluation of the psychometric properties of the preschool social skills rating system (SSRS)*. Phd Thesis in Education, Pace University, USA.
- Kapıkıran, N. A., İvrendi, A. B. & Adak, A. (2006). Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 19, s. 19-27.
- Lindsey, W. E. (2002). Preschool Children's Friendship and Peer Acceptance: Links to Social Competence, *Child Study Journal*, S. 3, s. 145.
- Mavi Dervişoğlu, C. (2007). *Okulöncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının, sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Murphy, B. C., Eisenberg, N. & Fabes, R. A. (1999). Consistency and Change in Children's Emotionality and Regulation: A Longitudinal Study, *Merill-Palmer Quarterly*, S. 3, s. 413-444.
- Nansel, T.R., Overpeck, M., Pilla, R.S., Ruan, W.J., Simon-Morton, B. & Scheidt, P. (2001). Bullying Behavior Among US Youth: Prevalence and Association With Psychosocial Adjustment. *JAMA*, S. 285, s. 2094-2110.
- Olweus, D. A (2009). Mobbing in Schulen: Fakten und Intervention. *ResearchGate*, doi: 10.1007/978-3-531-90820-5_16.
- Ömeroğlu, E., Büyükoztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Kılıç Çakmak, E., Özyürek, A., Gültekin Akduman, G., Günindi, Y., Kutlu, Ö., Çoban, A., Yurt, Ö., Koğar, H. & Karayol, S. (2014). Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Öğretmen Formunun Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Analizleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, S. 8, s. 37-46.
- Özyürek, A. & Kurnaz, F. B. (2019). Zorba ve Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu: Güvenilirliği ve Geçerliliği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 1, s. 246-261.
- Polenski, T. A. (2001). *Child Characteristics and Relations in the Family as Predictors of Peer Relationships*. Doctoral Thesis, University Of Pittsburg, USA.
- Rhodes, J. B. (2003). *Young children's representations of parental and peer relationships: a story completion task with four years olds*. Master Thesis, Sarah Lawrence College, USA.
- Teglası, H., & Rothman, L. (2001). STORIES: A Classroom-Based Program To Reduce Aggressive Behavior. *Journal of School Psychology*, S. 1, s. 71-94.
- Tremblay, R.E., Nagin, D.S., Séguin, J.R., Zoccolillo, M., Zelazo P.D., Boivin, M., Pérusse, D. & Japel, C. (2004). Physical Aggression During Early Childhood: Trajectories and Predictors. *Pediatrics*, S. 114, s. 43-50.
- Ünalınış, M. & Şahin, R. (2012). Şiddete Yönelik Tutum ve Okul Zorbalığı. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, S. 1, s. 63-71.
- Walker, S., Berthelsen, A. and Irving, K. (2001). Temperament and Peer Acceptance in Early Childhood: Sex and Social Status Differences, *Child Study Journal*, S. 3, s. 177-192.
- Yener, P. (2014). *Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.